РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ (САМОСТІЙНИХ) РОБІТ

для студентів (денної та заочної) форми юридичного факультету

Львів - 2012

Федущак-Паславська Г.М.

Римське приватне право. Завдання для самостійної роботи. Методичні рекомендації. Тематика контрольних (самостійних) робіт для студентів (денної та заочної форми)юридичного факультету. – Львів: юридичний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка. - 2012.- 23 с.

1. З А В Д А Н Н Я ДЛЯ С А М О С Т І Й Н О Ї Р О Б О Т И

денна форма навчання

№	Лекційний курс	год	Семінари	год	Самостійна робота	год	Методичні вказівки, поради та література
1	Предмет та значення вивчення римського приватного права.	2	Семінар	0,5	Підготовка до семінару	7	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №1.
2	Рецепція римського приватного права в країнах Європи (VI – XXI).	1		0,5		7	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. – К.: ІнЮре, 2012; - Підр. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №1.

№	Лекційний курс	год	Семінари	год	Самостійна робота	год	Методичні вказівки, поради та література
3	Джерела римського права.	2		0,5		1	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №2.
4.	Джерела пізнання римського права. Кодифікації римського права. Кодифікація Юстиніана.	1		0,5		2	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №2.
5.	Особи (суб'єкти права) в Римі	1	Семінар	0,5	Підготовка до семінару	2	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов

							Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №3.
6.	Юридичні особи суб'єкти права в давньому Римі.	1		0,5		2	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №3.
7.	Регулювання сімейних відносин у римському приватному праві.	2		1		4	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського

							національного університету імені Івана Франка 2012, тема №4.
8	Речове право. Володіння і держання у давньому Римі.	2	Семінар	2	Підготовка до семінару	4	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №5.
9	Речове право. Володіння та право власності. Способи захисту речових прав за римським правом.	2		1		4	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №5.
10	Речове право. Права на чужі речі.	2		1		2	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов

							Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №5.
11	Спадкування за Римським правом.	4	семінар	1	Підготовка до семінару	4	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №6.
12	Загальне вчення про зобов’язання і договір. Договір як основна підстава виникнення зобов'язань у римському приватному праві.	8	семінар	2	Підготовка до семінару	6	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського

							національного університету імені Івана Франка 2012, тема №7.
13	Окремі види договорів	4		2		6	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №8.
14	Вчення про позов у римському праві	4	семінар	2	Підготовка до семінару	6	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №9.

заочна форма навчання

№	Лекційний курс	год	Семінари	год	Самостійна робота	год	Методичні вказівки, поради та література
1.	Предмет та значення вивчення римського	2			Виділити етапи	10	- Конспект лекцій.

	приватного права.				розвитку римського приватного права		- Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №1.
2.	Рецепція римського приватного права в країнах Європи (VI – XXI).				Визначити види і форми рецепції римського приватного права в історії українського права	5	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №1.
3.	Джерела римського права.				Виділити види джерел у римському праві	5	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС

							2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №2.
4.	Джерела пізнання римського права. Кодифікації римського права. Кодифікація Юстиніана.				Ознайомитися з основними кодифікаціями римського права – з текстом Законів XII Таблиць та Кодифікацією Юстиніана	5	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №2.
5.	Особи (суб'єкти права) в Римі	1				10	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №3.
6.	Юридичні особи				Визначити	5	- Конспект лекцій.

	суб'єкти права в давньому Римі.				основні етапи становлення ознак юридичної особи за римським правом		- Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №3.
7.	Регулювання сімейних відносин у римському приватному праві.	1			Скласти схеми ліній і ступенів спорідненння за римським сімейним правом	10	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №4.
8.	Речове право. Володіння і держання у давньому Римі.	1	Семінар	2	Підготовка до семінару	4	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС

							2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №5.
9.	Речове право. Володіння та право власності. Способи захисту речових прав за римським правом.					4	- Конспект лекцій. Підр. Римське приватне право. - Орач Є.М., Тищик Б.Й. К:ІнЮре, 2012; Підр. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2010, тема №5.
10	Речове право. Права на чужі речі.	1				2	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №5.
11	Спадкування за Римським правом.				Виділити принципи	10	- Конспект лекцій.

					римського спадкового права; виокремити основні етапи спадкування на підставі закону і за заповітом		- Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №6.
12	Загальне вчення про зобов'язання і договір. Договір як основна підстава виникнення зобов'язань у римському приватному праві.	4	семінар	2	Підготовка до семінару	6	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №7.
13	Окремі види договорів				Виділити основні ознаки кожного із договорів у римській системі контрактів	6	- Конспект лекцій. - Підр. Римське приватне право, Орач Є.М., Тищик Б.Й. - К:ІнЮре, 2012; - Підр. Римське право, Підопригора О.А., Харитонов Є.О. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС

							2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2012, тема №8.
14	Вчення про позов у римському праві	2				10	- Конспект лекцій. Підр. Римське приватне право. - Орач Є.М., Тищик Б.Й. К:ІнЮре, 2012; Підр. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право. – К:Юрінком, 2003; - Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. Львів, ПАІС 2012; - Римське приватне право. Методичні матеріали для студентів юридичного факультету. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка 2010, тема №9.

2. М Е Т О Д И Ч Н І Р Е К О М Е Н Д А Ц І Ї
до виконання самостійної роботи

В історії європейської цивілізації розрізняють три елементи, які на неї вплинули: римський, християнський і германський. Ці ж фактори формували і європейську юриспруденцію. Її розвиток був викликаний появою у Європі римської юриспруденції і полягав у використанні античного матеріалу разом з науковою рецепцією римського права.

У країнах, де правова наука розвинулася на базі римського права, склався континентальний тип правової системи, характерними рисами якого є сильний зв'язок права із засадами моралі і справедливості. Українське право, як право держави з міцними християнськими традиціями, також тісно пов'язане етичними засадами.

Разом з тим, під час вдосконалення правової системи України, її інтеграції у європейську спільноту, автори Цивільного кодексу України (від 16.01.2003) прагнули використати найцінніші здобутки цивілістики: ідеї, принципи, формулювання римського права, які лежать в основі законодавства, в першу чергу цивільного законодавства, держав Європи.

Так, ст. 3 ЦК України загальними засадами цивільного законодавства визнає: справедливість, добросовісність та розумність.

Посилання на цивільне законодавство і право пояснюється тим, що у Римі саме інститути приватного права були доведені до досконалості. Проте, це не означає, що публічно-правові інститути не запозичувалися у правові системи держав наступних суспільних формацій. Однак, це не було настільки всеохоплюючим явищем як із приватним правом. Крім того, відомо, що норми публічного права більше схильні сприймати вплив моменту і тому не були такими абстрактними як норми приватного права, які легко приживаються у будь-яких цивілізованих економічних умовах.

Римське приватне право є дисципліною, яка закладає основи правової культури, юриспруденції, дає знання про історію становлення та розвитку багатьох інститутів сучасного права.

На межі XIX–XX століть римське приватне право втратило свою роль зобов'язуючого права і стало виключно історико-правовою дисципліною, що на той час привело до втрати багатьох елементів правової культури, які були спільними для всієї Європи, для європейського права. Але сьогодні і в такій ролі римські ідеї, принципи, формулювання здійснюють вплив на зобов'язуючі норми. А римське право є обов'язковим елементом правової освіти.

Високої досконалості, яка сприяла його запозиченню правовими системами різних країн світу, римське право досягло, перш за все завдяки творчій ролі преторів у формуванні римського приватного права.

Розвиток наукової систематики права також пов'язаний із діяльністю римських юристів. Зокрема, йдеться про підручник з основ права юриста Гая – Інституції. Саме звідси походить інституційна система викладу римського приватного права, що передбачає три блоки: personae, res, actio, яка покладена в основу викладення даного курсу і пропонує вивчення дев'яти тем (Предмет і система курсу римського приватного права, Джерела римського права, Особи

(Суб'єкти права), Регулювання шлюбно-сімейних відносин, Речове право, Спадкове право, Зобов'язальне право, Окремі види договорів, Вчення про позов).

Вивчаючи тему «Предмет і система курсу римського приватного права» належить з'ясувати які саме відносини врегульовувало римське приватне право і що є предметом курсу "Римське приватне право", якою є структура курсу. Важливими також є питання періодизації історії розвитку римського права та держави.

Розгляд основних систем римського приватного права дасть можливість зрозуміти співвідношення ius civile з іншими системами приватного права у Римі.

Дана тема покликана також закласти основи розуміння студентами критеріїв поділу галузей права на приватну і публічну сфери, а також дати основи знань про типи правових систем сучасності.

Важливо визначити основні риси римського приватного права, які характеризують високий рівень його розвитку і серед інших чинників стали причиною рецепції римського права.

Процес рецепції римського права став визначальним для історії Європи та європейського права. Студент повинен також знати як цей процес відбувався в Україні.

Контрольні питання:

1) Які три основні елементи вплинули на становлення європейського права?
2) Які ви знаєте критерії для поділу права на приватне і публічне?
3) Види і форми рецепції римського приватного права в Україні.
4) Які ви знаєте типи правових систем сучасності?
5) Причини рецепції римського приватного права.
6) Характерні ознаки римського приватного права.
7) Які два основні правові інститути були особливо добре розвинені у Римському праві?

У темі «Джерела римського права» термін джерела права використовується у кількох значеннях. Крім джерел змісту та джерел пізнання римського права виділяють форми правоутворення (форми права). Студент повинен знати органи, які на різних етапах розвитку римської держави видавали закони.

Важливо засвоїти джерела (форми) права і зосередитися на специфічних для Риму джерелах правоутворення: практиці преторів та ін. магістратів і діяльності римських юристів (юриспруденції). Цікаво, що в основу їх діяльності було покладено bonus та aequum, що заклали етичні засади римського права. Необхідно засвоїти не лише форми діяльності римських юристів, але й зміст законодавчих актів, які надали офіційного значення їх правотворчості, напрямки освітньої діяльності римських юристів, які і таким способом здійснювали розвиток юриспруденції.

Особливої уваги заслуговують кодифікації римського права: Закони XII Таблиць, кодифікації преторського едикту та імператорських конституцій, кодифікації у германських державах. Зрозуміло, що детального розгляду потребує кодифікація Юстиніана (Corpus Iuris Civilis), яка у всі часи була основним джерелом пізнання римського приватного права.

Контрольні питання:

1) Які ви знаєте джерела пізнання римського права?
2) Назвіть форми (джерела) римського права у технічному розумінні.
3) Що таке ius naturale ?
4) Як розуміли aequitas в Римі ?
5) Які органи державної влади уповноважені були приймати закони у Римі ?
6) Назвіть кодифікації римського права.
7) Яким чином претор міг творити право ?
8) Чому виникли Новели як складова частина кодифікації Юстиніана ?
9) Значення етичних цінностей як основи римського права.

Особа (personae) у римському приватному праві є метою і суб'єктом права. У темі «Особи (суб'єкти права)» слід вивчити складові правосуб'єктності фізичних осіб. Особливе значення для римського приватного права має з'ясування елементів правоздатності у цивільно-правовій сфері та питання повної правоздатності. Через певні подібності із сучасним правом важливості набуває питання обмеження дієздатності за віком.

Аналіз правового статусу окремих верств римського населення дасть змогу з'ясувати ієрархію у суспільному устрої. Незважаючи на те, що раба у Римі не вважали суб'єктом права, питання джерел рабства, припинення рабства, проблеми, пов'язані з рабським пекулієм, вимагають розгляду саме у цій темі.

Серед видів суб'єктів права особливе місце займають юридичні особи. Виділення ознак, вимог до створення і підстав припинення юридичної особи є передумовою засвоєння поняття юридичної особи, хоч цей інститут у римському праві не був остаточно сформований.

Контрольні питання:

1) Чи були суб'єктами права раби у Римі?
2) Що таке рабський пекулій?
3) Які три етапи визначали правоздатність у Римі?
4) Які дві групи прав складали правоздатність у сфері цивільно-правових відносин?
5) Які фактори впливали на дієздатність в Римі?
6) Який орган займався призначенням та звільненням опікунів і піклувальників?
7) Які обов'язки були покладені на опікуна (піклувальника)?
8) Чи володіли дієздатністю юридичні особи?

Вивчаючи тему «Регулювання шлюбно-сімейних відносин у римському приватному праві» треба враховувати, що давня римська сім'я базувалася на владі домовладики (pater familias), яка об'єднувала тоді дружину домовладики, дітей, онуків і правнуків по чоловічій лінії, інших родичів, а також рабів. Поступова заміна основи римської сім'ї – від влади домовладики до кровної спорідненості – відповідно послаблює необмежену владу домовладики як в майновій, так і в особистій сфері, як стосовно дружини, так і стосовно дітей. Студент повинен простежити цей поступальний процес, який привів до зміни видів шлюбу, порядку його укладення, особистих і майнових відносин між подружжям у шлюбі та між батьками і дітьми.

Слід вивчити визначення шлюбу, сформульоване римським юристом Модестіном, запам'ятати умови та порядок укладення шлюбів з чоловічою владою та без чоловічої влади, особливості правового становища жінки у кожному з цих шлюбів.

Належить зосередити увагу на лініях та ступенях споріднення, які мали значення при спадкуванні та укладенні шлюбу.

Розмежовуючи усиновлення і узаконення у римському праві, спочатку треба засвоїти поняття конкубінату, яке відрізняється від законного римського шлюбу, але дає підстави батькові узаконити власних дітей, народжених поза шлюбом.

Важливими є питання виникнення і встановлення батьківської влади, її поступового послаблення та припинення.

Контрольні питання:

1) Що об'єднувало членів агнатичної сім'ї?
2) Що було покладено в основу когнатичної сім'ї?
3) Хто із римських юристів дав визначення шлюбу?
4) За яких обставин шлюб припинявся?
5) За якою основною ознакою усиновлення відрізняється від узаконення?
6) Сформулюйте презумпцію батьківства.
7) Що таке батьківський пекулій?

При засвоєнні теми «Речове право», слід враховувати, що у римському праві важливим є поділ майнових прав на речові і зобов'язальні, а звідси, необхідно здійснити порівняльний аналіз цих двох груп прав. Поряд з цим речі (res) – головний об'єкт цивільних правовідносин у Римі – класифікуються за різними критеріями, які слід запам'ятати. У римському праві було проведено розмежування володіння і права власності, що є основою римської "філософії" власності. Визначення двох елементів, які складають володіння, також дає змогу розмежувати поняття "володіння" і "держання". Виділення видів володіння передбачає різні способи набуття, різні підходи до відшкодування при появі власника речі. Проте центральним правовим інститутом виступає право власності, зміст якого в Римі складався з п'яти елементів. Зважаючи на

вагомість цього поняття, римське право передбачає первинні і похідні способи його набуття, захист спеціальними позовами, а найважливіше – виділення факту володіння і права на річ, які не обов'язково повинні співпадати в особі власника.

Необхідно звернути увагу на поняття "підстави виникнення спільної власності", "повноваження співвласників". Важливо засвоїти й інші види власності, обмеження права власності.

Незважаючи на абсолютний характер права власності, воно все ж могло бути обмежене. Мова йде, перш за все, про права на чужі речі. Слід засвоїти причини, підстави виникнення та види прав на чужі речі, їх захист. Студент повинен зрозуміти, чому інститут застави відносять до речових прав, якими є види застави і в чому полягає відмінність між ними.

Контрольні питання:

1) Види прав на речі.
2) За якою основною ознакою володіння відрізняється від держання?
3) За яким критерієм володіння поділяють на види?
4) Елементи, які складають зміст права власності.
5) Сформулюйте суть віндикаційного позову.
6) Сформулюйте суть негаторного позову.
7) Основне призначення землі, яка передавалася за емфітевзисом.
8) Для чого передавалася земля за суперфіцієм?

Засвоєння теми «Спадкове право» тісно пов'язане із речовим і сімейним правом. Також належить враховувати поступовий розвиток окремих інститутів спадкового права: за ius civile, за ius praetorium, за законодавством Юстиніана.

Важливо з'ясувати суть двох форм спадкування: універсальної та сингулярної наступності і вивчити підстави спадкування, принципи спадкування, умови дійсності заповіту, а також зупинитися на основних поняттях спадкового права Риму, особливо на тих, що відбилися у сучасному цивільному законодавстві. Серед таких понять треба розглянути, зокрема, зміст заповідальних відказів (відписів) та їх види: легати та фідеїкоміси.

Також належить ознайомитися із способами захисту прав спадкоємців від порушень з боку третіх осіб.

Контрольні питання:

1) Яка різниця між універсальною і сингулярною наступністю?
2) Дайте визначення заповіту.
3) Що таке обов'язкова частка і порядок її обчислення у різні періоди розвитку римської держави і права.
4) Що таке виморочна спадщина?
5) У чому міг полягати фактичний вступ у права спадкоємця?
6) Назвіть форми сингулярної наступності.

Для успішного засвоєння теми «Загальне вчення про зобов'язання і договір» належить вивчити поняття зобов'язання (obligatio), його зміст та види зобов'язань. Особливого значення у римському праві надавали засобам забезпечення зобов'язань, підставам їх виникнення (з договору, ніби з договору, з делікту, ніби з делікту). Найважливішою підставою виникнення зобов'язань є договір (contractus), обов'язковою ознакою якого є позовний захист. Серед видів договорів слід розрізняти контракти і пакти, інші види договорів. Вже римське право передбачало умови дійсності договору та порядок його укладення, умови виконання договору та наслідки неналежного виконання чи невиконання договору. Ці питання тісно пов'язані із поняттям та видами збитків, видами вини як підстави відповідальності боржника, проблемою покладення ризику випадкової загибелі речі. Важливо з'ясувати способи забезпечення виконання зобов'язань.

Окремо розглядаються способи припинення зобов'язань, найважливішим із яких є виконання зобов'язання. Слід зупинитися на умовах, при яких зобов'язання погашалося, а також звернути увагу на такий спосіб припинення зобов'язань як неможливість його виконання.

Контрольні питання:

1) Предмет зобов'язання.
2) Зміст зобов'язання.
3) Яке зобов'язання називається натуральним?
4) Які договори називаються сіналагматичними?
5) Які договори складають замкнуту систему контрактів?
6) У чому полягає різниця між договірними і деліктними зобов'язаннями?

Вивчаючи тему «Окремі види договорів» слід звернути особливу увагу на римську систему контрактів, кожна із груп якої містить закритий перелік договорів. Договори групуються за різними способами їх укладення. Особливо треба зупинитися на реальних та консенсуальних контрактах, оскільки це дасть змогу визначити правову природу окремих договорів із цих груп, які існують і сьогодні. Значної уваги заслуговує договір купівлі-продажу, який у Римі був основним договором товарного обігу. Важливо з'ясувати момент переходу відповідальності за ризик випадкової загибелі речі в окремих видах договорів, з'ясувати зміст та значення права евікції. Студент повинен запам'ятати визначення окремих видів реальних та консенсуальних договорів, типи безіменних договорів, а також види пактів та підстави їх класифікації.

Оскільки зобов'язання виникають не лише з договорів, а й з інших юридичних фактів, слід розкрити зміст, різновиди та ознаки зобов'язань ніби з договору, з правопорушення та ніби з правопорушення.

Юридичними фактами, що були підставою виникнення зобов'язань, є також зобов'язання ніби з договору (ведення чужих справ без доручення, безпідставне

збагачення). Важливо зрозуміти хто виступає сторонами цих зобов'язань, які їх права і обов'язки; якими позовами захищаються ці види зобов'язань.

Зобов'язання в римському праві також виникали із правопорушень (ex delicto). Тому важливо розрізняти договірні і деліктні зобов'язання.

Крім того, зобов'язання виникали ніби з правопорушень (відповідальність судді за заздалегідь несправедливе рішення; відповідальність за небезпечне виставлення чи підвішування речей, відповідальність за виливання чи викидання на дорогу суспільного проїзду, відповідальність господарів готелів, кораблів за пошкодження чи викрадення речей клієнтів та пасажирів). Слід пам'ятати, що позов ніби з правопорушення міг пред'явити не лише потерпілий, а й будь-хто із громадян – позов в інтересах народу.

Контрольні питання:

1) У чому полягає відмінність між контрактами і пактами?
2) Що таке евікція?
3) Що таке безіменні контракти?
4) Які пакти захищалися у преторському праві, а які в імператорських конституціях?

Тема «Вчення про позов» дає можливість зрозуміти, які етапи розвитку пройшов римський цивільний процес. Прогресивність його полягала в тому, що саме у Римі було розділено процес на цивільний і кримінальний, судові функції були відокремлені від адміністративних, цивільні справи розглядалися у цивільному процесі. Та, на жаль, римський процес зробив крок назад в період абсолютної монархії, коли вся влада зосередилася у руках адміністративної вертикалі і судові справи розглядалися правителями провінцій, начальниками поліції, а не суддями, як це було до того.

Особливої уваги вимагає визначення поняття позову (actio) та його видів, виділення серед речових позовів віндикаційного та негаторного. Цікавими є правові засоби, за допомогою яких претор вирішував майнові спори, зокрема, фікція та аналогія.

Під час розгляду теми також слід звернути увагу на поняття реституції та умов її застосування, на особливості екстраординарного процесу, багато ознак якого характеризують і сучасний судовий процес. Також необхідно з'ясувати поняття позовної давності, що дасть змогу зрозуміти правову природу і значення даного інституту у сучасному процесуальному праві.

Важливо зрозуміти і запам'ятати, звідки походить така характеристика римського приватного права як те, що воно є системою позовів.

Контрольні питання:

1) Особливості двох стадій легісакційного та формулярного процесу.
2) Характерні риси екстраординарного процесу.
3) Види судів у Римі.

4) Назвіть основні частини преторської формули.
5) Назвіть додаткові частини преторської формули.
6) Чи підлягало апеляції рішення, винесене у екстраординарному процесі?
7) Які наслідки збігу строку позовної давності?
8) Що таке реституція?
9) Чому римське приватне право називають системою позовів?

3. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ (САМОСТІЙНИХ) РОБІТ

А 1. Періодизації історії розвитку римського приватного права.

Б 2 Критерії поділу права на приватне і публічне.

В 3. Системи викладу римського приватного права у сучасній романістиці.

Г 4 Характеристика процесу рецепції римського приватного права в Україні.

Д 5. Теорія джерел права. Джерела римського права.

Е, Є 6. Джерела (форми правоутворення) у Римі.

Ж 7. Джерела пізнання римського права.

З 8. Кодифікації римського права.

І, Ї 9. Правоздатність римських громадян.

К 10. Чинники, які впливали на дієздатність у Римі.

Л 11. Становлення інституту юридичної особи за римським правом.

М 12. Порівняльна характеристика особистих і майнових відносин у шлюбах cum manu і sine manu.

Н 13. Зміст батьківської влади у сфері особистих і майнових відносин.

О. 14. Порівняльна характеристика володіння, держання та похідного володіння за римським правом.

П 15. Зміст права власності та способи його захисту у римському праві.

Р 16. Характеристика первинних способів набуття права власності.

С 17. Характеристика видів власності за римським правом.

Т 18. Форми набуття права власності похідними способами.

У 19. Види прав на чужі речі у римському праві.

Ф 20. Етапи розвитку спадкування за законом.

Х 21. Етапи розвитку спадкування за заповітом.

Ц 22. Сингулярна наступність у римському і в українському праві.

Ч 23. Класифікація зобов'язань у римському праві.

Ш 24. Умови укладення договору.

Щ 25. Римська система контрактів.

Ю 26. Класифікація позовів у римському праві.

Я 27. Види процесів у Римі.

Затверджено на засіданні кафедри історії держави, права та політико – правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.
Протокол № 1 від « 31 » серпня 2012 р.

Завідувач кафедрою
історії держави, права
та політико – правових учень

_____ (проф. Тищик Б.Й.)
«___» _____ 2012 р.